

Тетяна Киценко

НАЗВАТИ СВОЇМИ ІМЕНАМИ

war-ning

Коли я була підлітком, моя сім'я мешкала у невеликому містечку Жданівка Донецької області. За 200 кілометрів, на березі Азовського моря, знаходився Жданів. Тож регулярно на нашому автовокзалі з'являлися розгублені туристи, які прямували до Жданова, а потрапили у Жданівку. У 1989-му Жданів перейменували на Маріуполь, і у нас серйозно обговорювали, чи змінять назву «Жданівка» на «Маріуполівка»? Цього так і не відбулося. Але у 2017-му перейменували вулицю Маршала Жукова, на якій я жила у Києві, на Кубанської України. Приблизно тоді ж вулиця Січневого повстання 1918-го року стала носити ім'я Івана Мазепи, а Московський проспект – Степана Бандери. В ті роки в рамках декомунізації було ще багато перейменувань – населених пунктів, вулиць, станцій метро – і спочатку це через певну плутанину дратувало. Але нові назви прижилися: бо вони НАШІ.

Чесно кажучи, я б багато ще чого перейменувала. «Савецкое шампанское». «Жигулівське» пиво. «Російський» сир. Як людина раціональна раджу виробникам терміново змінити назви: воно просто прокисне на складах, адже стає усім поперек горла. (Поки я писала текст, сир таки з «Російського» став «Антиросійським»).

Втім, є цілий ряд випадків, коли перейменування – питання дискусійне. Скажімо, Путіна в Гітлера. Після детального вивчення питання вважаю, що ототожнювати їх не варто.

Нацистський лідер був нехай і бездарний, але художник: мав хоч якісь зародки смаку. Перед проваллям, у яке веде свій народ, пан Адольф спромігся переконливо намалювати бодай якусь декорацію майбутнього. І, нарешті, зазнавши поразки, він мужньо наклав на себе руки. Щоправда, тільки після взяття Берліну, втім, все одно непогано.

В Путіні як запеклому фсб-шнику немає жодного натяку на креатив. Він жодного слова не говорить про майбутнє, живе виключно «великим минулим», і навіть не радянським, а якимось за часів туалетів з вигрібною ямою. І от ти слухаєш дементне марення цього старого – і розумієш: фіг там він накладе на себе руки. Радше закидає весь світ ядерними бомбами. Вам не здається, що Путін ще гірше за Гітлера?

Незмінний Президент росії – це мавпа з ядерною кнопкою, що сидить на газовому крані. Заради загальної безпеки цю трискладову конструкцію треба розібрати, назавжди.

Зізнаюся чесно, я до останнього не вірила, що пугінська Росія нападе на Україну. Але коли 24 лютого о п'ятій ранку ми з чоловіком підскочили від вибухів крилатих ракет, то навіть без

новинних повідомлень знали, що відбувається. «Спецоперація», «конфлікт», «криза»? Ні, жодне з цих слів не спало нам на думку. Та й навіть якщо ці «дипломатичні визначення» прополоскати від лицемірства, вийде звичайне «війна».

Війна – це коли ви йдете на захід через Гостомель, у вас прямо над головою загоряється збитий гелікоптер – і ви радієте, бо він ворожий. Це коли ви вночі спите у ванні, прокидаєтеся від бомб і відчуваєте, як вібрують стіни. Це коли ви чотири тижні живете в метро, вмієте відрізнити «Гради» від бомбових ударів і не знаєте, чи вцілів ваш дім. А родичі з Росії заявляють, що все це фейки.

Як так відбулося, що в Росії, Білорусі та і в деяких країнах на Заході, називати речі своїми іменами стало громадянським подвигом? Звідки такий завищений курс правди? Здавалося, начебто така очевидна річ – визнати війну війною, злочинців – злочинцями, героїв – героями. Важливо назвати кількість вбитих, полонених, а ще й тих російських військових, які відмовляються повертатися до Росії. Ну що ж, нехай після суду за скоєні злочини відбудують зруйноване – а потім, може, й лишаться на ПМЖ. Якщо вони готові вчити українську.

Звичайно, російською в Україні зрозуміє кожен. Але чи зрозуміє тут щось росіянин? Пам'ятаю, у 2007-му році пітерський журналіст Саша приїхав працювати до Києва, в російськомовне видання. Пару тижнів він скаржився, що йому важко. Останньою краплею стало, коли відправившись на інтерв'ю, Саша біту годину шукав вулицю Краснознам'яонну, навіть не здогадуючись, що по ній ходить. Адже на вказівниках значився кардинально несхожий текст «Червонопрапорна». (Яка, до речі, зараз має назву Пирогівський шлях).

Російські солдати гадали, що, потрапивши в халепу, зможуть в українському місті злитися з натовпом. Але всі ми пам'ятаємо, як місцеві, помітивши чолов'ягу з бриткою головою, в одязі з чужого плеча, кричать йому: «А ну кажи «паляниця!»». Росіянин цього просто не вимовить, бо українська потребує інших налаштувань ротового апарату. Мова стала паролем, ідентифікатором, нашою системою розпізнавання «свій-чужий».

Але от я думаю: навіть якщо росіянин розумітиме мову, чи зрозуміє він українців насправді? Це навіть не про значення слів, а що за ними стоїть. Взяти хоча б провідну національну чесноту – «щирість». Ні, це не просто «аткравенність». Це дивний сплав сердечності та широти душі з відвертістю – умінням називати речі своїми іменами. На знання таких речей я би проводила екзамен.

До речі, про імена: помітила один цікавий нюанс. В побуті він не такий помітний, бо спілкуюся як українською, так і російською. А от у листуванні англійською, спіймала се на дисконфорті, коли

іноземні колеги звертаються до мене не Tetiana, а використовуючи російськомовний варіант. Дорогі мої, Tatiana – то зовсім інше. Різниця в одну букву – та вистачить на цілий світогляд.

23 березня 2022, Мукачєво

The play commissioned with a grant from Philip Arnoult's Center for International Theater Development (U.S.)